

ամենայնիւ դրական պատասխան համարեա չի ստանում ընթերցողը: Այն եզրակացութիւնը, որին գալիս է հեղինակը մի քիչ առաջ, յետոյ՝ վերջաբանում մի քիչ փոխւում է, որովհետեւ հետագոտողը տատանւում է երաշխաւորել, որ ապագայում չեն խախտուիլ այն մարդասիրական, անշահ սկզբունքները, որոնցով մտադրութիւն ունէր ղեկավարուել Հիլֆսբունդը իր գործունէութեան սկզբում: Անշուշտ մարդասիրութիւնը, միսիօնարական նախանձախնդրութիւնը և քաղաքական նպատակները այնքան խճճուած են Հիլֆսբունդի գործիչների մէջ, որ դժուար էլ է միմիայն դրական, իդէալական կողմեր սպասել: Սակայն անկասկած է, որ այնու ամենայնիւ Տաճկաստանի բռնութեան թշուառ զոհերը մեծ օգնութիւն են ստանում գերմանական հայաստէրներէց: Հետագոտութեան մէջ գովելի զգուշութեամբ և չրջահայեցողութեամբ արած եզրակացութիւնները ցոյց են տալիս թէ յամենայն դէպս հարցը շատ աւելի բարդ է, քան թւում է առաջին անգամից: Ճանկալի է, որ հեղինակը շարունակի հետեւել Հիլֆսբունդի գործունէութեան և բաժանի հայ ընթերցողների հետ այն նոր տեղեկութիւնները, որ նա ձեռք կը բերի իր հետագոտած հարցի մասին:

Լ. Ս.

27) Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ. Գրչի հանաբներ. Մոսկուա, 1901 թ. 88 էրես, Գինն է 50 կ.

«Էն հանաքին ինչ ասեմ, որ կէսը զորթ չը լինի», ժողովրդի այս խօսքերը հեղինակը բերում է իրեն նշանաբան իր գրքոյկի: Եւ խկապէս, պ. Ծատուրեանը հանաքի ձևով դառն ճամարտութիւններ է ասում ընթերցողին: Անշուշտ նոր մտքեր և նոր խօսքեր չը կան թէ այդ «հանաքների» և թէ առակների մէջ, այլ նորութիւնը գողտրիկ, գեղարուեստական ձեւակերպութեան մէջ է: Այն, ինչ մտրակել և մեր հրապարակախօսները իրանց յօդուածներում, այժմ բանաստեղծը մի քանի կենդանի գծերով պատկերացնում է իր ոտանաւորներով: Այդ հանաքներից մէկը, «Ժողովը», արդէն տպուած էր մեր ամսագրի յունուարի համարում: Առաջ բերենք մի երկու «հանաքներ» էլ, գրգռելու համար ընթերցողի ախորժակը այդ նոր ձևի մտրակումներով:

Ահա ձեզ «կաշառուած մամուլը».

Երբ հայոց թերթում
Ներքող եմ կարգում
Տըզրով աղալի անուան ու փողին,
Իսկոյն իմ մըտքում
Մի հարց է ծագում.
«Թերթը ո՞րքան է ստանում տողին...»:

Իսկ «Հայկական բանակում» պատկերը այսպէս է նկարագրում պ. Ծատուրեանը.

— Մի՛տք, իմաստ չը կայ ձեր գրութեանում...
«Բայց դուք, ո՛վ պարոն, փաստե՛ր չէք բերում...
— Փաստե՛ր էք ուզում. համեցէ՛ք, իսկոյն,—
Ձեր քիթը մեծ է, ձեր դէմքը—դժգոյն,
Սէքերնիդ՝ ակնոց, միրուքնիդ՝ երկար...
Ըստ լօգիկայի՝ դուք շատ էք տըխմար...
«Բայց դո՞ւք... ով պարոն, մի՞թէ կարող էք
Ողջամիտ դատել, երբ գիշեր ցերեկ
Թութուն էք քաշում—ձեր փոքրիկ քրթից
Ծուխն է անպակաս, զուրկ էք և միրքից...
Դո՛ւք էք տըխմարը՝ ըստ լօգիկայի,
Եւ ընթերցողն էլ այդ կը վըրկայի»...

Առակները թարգմանուած են Զօրիանի, Լաշամբօղի, Գեղբերի, Բատիսթօնի և այլն առակներից:

Առհասարակ հասարակական ցաւերի մօտով հանգիստ չէ կարողանում անցնել մեր բանաստեղծը և նրա «Գրչի հանաքներ» տակ դժուար չէ նկատել վիշտ և թագուն արտասուք... Տխուր է և այն ժպիտը, որ երևում է գրքի չապկի վրայ նկարած աղջկայ երեսին: Ի դէպ, պ. Սուրէնեանցի նկարած այդ գլուխը բաւական տարօրինակ է իր մեծութեամբ և մազերի խտութեամբ...

Կասկած չը կայ, որ այս չքեղ հրատարակուած գրքոյկը սիրով կ'ընդունի մեր ընթերցող հասարակութիւնը:

Լ. Ս.

28) ԲԺՊ. ՎԱՀԱՆ ԿՐԾՐՈՒՆԻ. Վառ ցաւ (պատկերազարդ),
Թիֆլիս, 1901 թ., գինն է 6 կոպ.

Այս գրքոյկը Պետերբուրգի հայ ուսանողութեան հրատարակութիւնն է և կազմում է բժպ. Վահան Կրծրունու ձեռնարկած «Բժշկի գրոյցներ» սերիայի № 2: Գրքոյկը, յարգելի հեղինակի միւս հրատարակութիւնների նման, կազմուած է պարզ